

Budapest hídjai a város ostromában ^[1]

Még véget sem ért a háború, amikor a budapesti hidak tragédiája már a „náci” bünlajstromára került. A Budapest ostromáról még az ostrom alatt forgatott és nem sokkal később a budapesti mozikban is látszott szovjet filmhíradó a német katonákat a „szvaszilka barbárainak” nevezte, és az értelmetlen pusztítás példájaként a budapesti hidakat hozta fel. A szocializmus emlékeztetőpolitikája a hidak felrobbantásával Sztálin állítólagos nemeslelkűségét állította szembe, aki a magyar várost megkímélendő még a nehéztüzérség bevetésétől is tartózkodott volna. A hidak felrobbantása mint a náciizmus büntette még a legutóbbi idők emlékeztetőpolitikái megnyilvánulásában is felbukkant.

Írásunkkal arra teszünk kísérletet, hogy eddig ismeretlen források segítségével némileg árnyaljuk ezt a képet. Szükséges megjegyezni, hogy az itt tárgyalt események nem függetleníthetők attól, ami az ország többi hídjával történt. A magyar közúti hidakat feldolgozó munka szerint: *„A háború a közúti hídjainkon az utaknál is sokkal nagyobb károkat okozott. Az ország mai területén 1944-ben 8373 közúti hid volt, amelyek hossza 67 136 métert tett ki. Az 1944–1945. években a hadműveletek következtében 1424 közúti hid pusztult el 27 504 fm hosszban. Ez az említett hidállománynak darabszám szerint 17 százalékát, a hossz figyelembe vételével pedig 41 százalékát teszi ki. Nagy hídjaink közül a visszavonuló német csapatok felrobbantották a medvei, komáromi, esztergomi, a budapesti Margit, Lánç, Erzsébet, a volt Ferenc József és volt Horthy Miklós hidakat, a dunaföldvári, bajai, tótfaluai, szigetcsúcsi, gubacsi és ráckevei Duna-hidat, továbbá a tiszafüredi, tiszauji, szentesi és algóji közös vasúti és közúti Tisza-hidat. A közúti Duna- és Tisza-hídjaink 100 százalékban, az 50 méternél nagyobb hídjaink 90 százalékban pusztultak el. A veszteség értékben kb. harminczorosra volt annak, amit az ország békeévekben a hidak építésére és fenntartására fordított.”*^[1]

Budapest hídjai és a német hadvezetés

Tagadhatatlan, hogy Budapest hídjait a Wehrmacht utászai robbantották fel. Erre Pfeffer-Wildenbruch SS-tábornok, a budapesti német csapatok főparancsnoka adott utasítást – bár megjegyzendő, hogy Hitler 1944. december 1-én kelt 11. számú vezéri utasítása nem is adott neki más lehetőséget. A német diktátor ugyanis parancsával a magyar főváros háztól házig tartó védelmét rendelte el, aminek logikus hosszú távú következménye volt a hidak elpusztítása. Hozzá kell tennünk: a robbantómunkát a lehetőségekhez képest „humánusan” végezték, a hidak pilléreit ugyanis nem robbantották fel (kivéve a vasúti hidakat, ahol az egyik hídpillér robbantása is megtörtént). A robbantások azonban nem voltak minden esetben szakszerűek: a Ferenc József hid budai kamráiban elhelyezett töltetek nem robbantak, az Erzsébet hid esetében pedig csak az egyik oldalon robbant a töltet, és ezért esett a hid csavaróva a Dunába. Az utolsó két robbantással – Lánchíd és Erzsébet hid – 1945. január 18-án reggel végeztek.

A Dél Hadseregcsoport minden bizonnyal már 1944. október folyamán intézkedett a hidak robbantásáról, de az erről szóló részletes utasítások csak egy későbbi dokumentumból rekonstruálhatóak. Pfeffer-Wildenbruch 1945. február 15-én tett vallomása szerint: *„A hidak robbantására való előkészítést még 1944 novemberében a magyarok végezték el és ezt követően vették azokat tőlük át a németek.”*^[2]

A magyar hidak robbantási előkészületeiről 1944. november 16. előtt, de 1944. november 4. után készült német iratból tudhatunk meg részleteket.^[3] Az irat a 6. hadsereg hadinaplójának 1944. december 3-i mellékletéhez lett csatolva – ez a melléklet is a dunai átkelőhelyek robbantásának kérdését tárgyalta. A dokumentum szerint a robbantásra való előkészítés a robbantótöltetek beszerelésével, de a gyújtótöltetek nélküli történt. Utóbbiak beszerelésének időigényét nappal 15–30. éjszaka 30–70 pernyi időtartamban határozták meg. A tölteteket minden esetben dupla elektromos gyújtószinórral aktiválták. Az irat összesen 34 rombolási pontot jelölt meg, ezek jelentős része azonban kompatkélőhely, illetve hajó volt. Az alábbi táblázat összefoglalja a legfontosabb robbantási pontokat, azaz a budapesti hidakat.

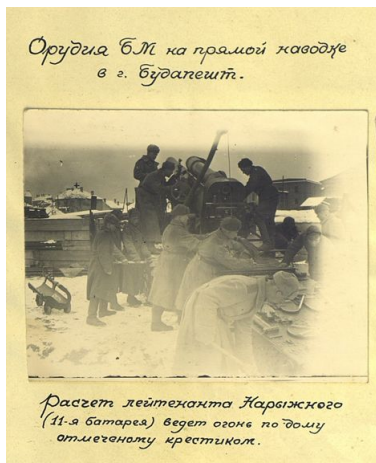
Híd neve	Robbantóegység	Öröegység	Parancsnok	Megjegyzés
Margit híd	12 fő (651. utász-zászlóalj) ^[4]	318/4. század, 41 fő	Schädler hadnagy (651. század)	A híd Margit szigeti ágának felrobbantása nem sikerült
Lánchíd	651/3. utász század, 34 fő	67 fő	Arnulf Frank hadnagy ^[5]	
Erzsébet híd	18 fő	67 fő	Wilhelm Bergemann főhadnagy ^[6]	a híd robbantását a feszítő-lánckamrák károsítása nélkül, csak a pályatest megszakításával tervezték
Ferenc József híd (ma Szabadság híd)	22 fő	43 fő	Josef Berchtenbreiter főhadnagy ^[7]	
Horthy Miklós híd (ma Petőfi híd)	26 fő	33 fő	Helmut Posenauer hadnagy ^[8]	
négy kompkikötő-helyszín (fa rámpák)	8 fő (771/1. utász század)	–	Penssler hadnagy	
Csepeli híd (észak)	24 fő (651/1. utász század)	37 fő	Schneiders tiszthelyettes	
Csepeli híd (kelet)	19 fő (651/1. utász század)	38 fő		
Déli összekötő vasúti híd	78. vasúti utász század	n. a.	n. a.	
Északi összekötő vasúti híd	104. (magyar) vasúti utász zászlóalj	n. a.	n. a.	

1944. október végén a német Dél Hadseregcsoport tartott attól, hogy egy váratlan szovjet harcokcsitámadás a fővárosba is behatolhat. 1944. november 3-án a szovjet csapatok elfoglalták Pestszentimrét, és a főváros kritikus helyzetbe került. A korábbi terveket így sűrűsösen elkezdtek átülni a gyakorlatba. 1944. november 4-én a robbantótöltetek szerelése során 14 óraor egy véletlen szikra berobbantotta a Margit híd pesti szakaszának egyik ívét, majd a robbanás hulláma két másik ívet is megrendítették és a Dunába löktek. A balesetben 40 német katona is meghalt, akik a hídon éppen a tölteteket szerelték. A polgári áldozatok pontos számát sajnos nem lehetett pontosan megállapítani, de a korabeli vizsgálat is mintegy hatszáz halottról számolt be.

A hidak robbantására történő előkészítése mellett gondoskodtak a hidak váratlan harcokcsitámadás elleni védelméről is. Ezt a célt szolgálta a fenti táblázatban is szerepeltetett hidőrségek állomásoztatása. A hídfők környékén szögesdrót-akadályokat és harcokcsi-akasztókat is telepítettek, és terve vették a legközelebbi épületek kiürítését is. A hidőrséget 1944 karácsonya után megerősítették: a 8. SS-lovashadosztály zenekarának tagjait például a Lánchídhöz osztották be.^[9]

A német vezérkar arra is készült, hogy mi történik akkor, ha a hidak valamilyen okból használhatatlanná válnak. Egy 1944. november 10-én kelt parancs arról rendelkezett, hogy a hidak parancsnoka kizárólag a 6. német hadsereg-parancsnokságnak van alárendelve, és parancsokat is csak a hadsereg-parancsnokság utászvezetőjétől fogadhat el.^[10] 1944. december 3-án a 6. hadsereg utászparancsnokának jelentése szerint a hidak kiesése esetén Budapest és Vác között a következő eszközök álltak rendelkezésre:

- 2 magyar gőzkomp, egyenként 230 négyzetméter szállítótérrel és 20 tonna kapacitással;
- 8 magyar gőzhajó;
- 2 utászkomp egyenként 450 négyzetméter szállítótérrel és 75 tonna kapacitással;
- 2 magyar vonatott komp egyenként 650 négyzetméter szállítótérrel;
- egy felépíthető hadihíd 8–10 tonnás terhelhetőséggel.^[11]

Nagykaliberű (BM) ágyú közvetlenül Budapestre irányozva. Narúznűj hadnagy lövege /11. üteg/ tüzel a kereszttel jelölt épületre

A felsorolt eszközök tíz óra folyamatos üzemeltetés esetén együttesen 1500 gépjármű, 2000 fogatolt jármű és 100 000 személy átszállítását tették volna elméletileg lehetővé – természetesen csak akkor, amennyiben a szállítást zavartalan körülmények között biztosítható és az átkelni kívánó járművek, illetve katonák menetrendszerű pontossággal érkeznek az átkelőhelyekre. A szállítási kapacitás szűk keresztmetszetét a harcok miatt jelentették: azok ugyanis csak az utászkomponon voltak egyenként szállíthatóak, így a napi szállítási kapacitás összesen sem haladta meg a 24 darabot.[12] December 12. után azonban a komponok egy része (a Vácnál üzemelők) kiesett. Ráadásul az ostromgyűrű bezáródása után a főváros folyamatos tűzvédelmi és légítámasztás alatt állt, ami a fent említett kapacitásokat teljesen illuzórikussá tette, mivel esély sem volt arra, hogy az átvonulást teljesen rendezetten, óraműszerű pontossággal szervezzék meg. A IX. SS-hegyhadtest január 16-ai jelentése szerint csak a két utászkompp, egy kis magyar kompp állt már rendelkezésre, hajótér ekkor már nem maradt.[13] A Duna-hidak esetleges túl korai elvesztése tehát a pesti védősereg evakuálását biztosan lehetetlenné tette volna.

Szudahov hadnagy lövege (6.üteg) tüzel egy járműgyárra

Budapest, 944. háztömb, amelyre 1945. január 7-én a teljes hadosztály tüzet nyitott zárt lövőtámaszokból. Közvetlen irányzással a dandár 21 lövést, fedezékbe épített tüzelőállásból 29 lövést adott le

A hidak megsemmisítése terén a német hadvezetés alaposára utal, hogy légifőnökkel ellenőrizték annak eredményességét. Így fordulhatott elő, hogy 1945. január 12-én a 2. vasúti utász ezred parancsnoksága a Dél Hadseregcsoporton keresztül a következő táviratot küldte a IX. SS-hegyhadtestnek: „A déli [vasúti] híd pillérét lehetőleg újra robbantani kell, mert a robbantás sikeressége a légifőnök alapján nem megfelelő.” [14] Január 16-án erre a IX. SS-hegyhadtest azt a „megnyugtató” választ adta, hogy „a hidpillérekön kézvastagságú repedések vannak.” [15]

Szovjet erőfeszítések Budapest hídjainak megsemmisítésére

Budapest hídjainak elpusztításában azonban nemcsak a német, hanem a szovjet hadvezetés is érdekelt volt, és érdekeltységük mértéke semmiben sem különbözött. A hidak ugyanis hadműveleti tereptárgyak voltak mindkét fél számára. Hozzá kell tennünk: az angol–amerikai fél számára is: az USA légierője a két budapesti vasúti híd 1944 nyarán több alkalommal bombázta is, de nem tudott egyikben sem komoly kárt okozni. Az egyedüli különbség a hidak kérdésében csak a megsemmisítés időpontjában ragadható meg. Míg a német vezetés a hidakat csak Pest feladása után akarta robbantani, addig a szovjet már előtte szerette volna megtenni ezt annak érdekében, hogy elvágja a keleti parton védekező védők visszavonulási útját, illetve utánpótlási vonalait.

1944. december végén Budapest addig nem látott erejű és nagyszámú ágyúzására és bombázására adott parancsot a Legfelsőbb Főhadiszállás, azaz maga Sztálin. Az 1944. december 26-án 22 óra 10 perckor kiadott **parancsban** [16] leszögezte, hogy a védekező német csapatok visszavonulásának megakadályozása érdekében a várost „minden kaliberű tüzérséggel, még a legnagyobbal is, légierővel és utász robbantó egységekkel” [16] kell rombolni.

Az utasítás további parancsokat szült, amelyekből a 10. csatarepülő-hadtest 136. csatarepülő hadosztályának kiadott parancs **2/b. pontjában** [17] az szerepel, hogy **Jeromboln** Budapest város Dunán átvelő hídjait” [17]

A 136. csatarepülő hadosztály harci tapasztalatairól készült beszámoló IV. fejezete szerint 1944. december 28-án hivatott a hadosztályparancsnokot a 10. Csatarepülő Hadtest törzsébe a feladatok és utasítások átvételére. A 46. hadsereg budapesti offenzíváját támogató hadműveleti terv négy napi folyamatos harci tevékenységet írt elő, és a hadosztály számára napi 180 repülőgépet bevetéséről rendelkezett. 1944. december 29-én megtörtént a célpontok kijelölése, a hadosztály 1945. január 1-én készen állt a művelet végrehajtására. A Lánchíd a szovjet ostromterképen a 66., az Erzsébet híd a 105., a Ferenc József híd a 131. számú objektumként szerepel ezekben az iratokban.

A négynapos bombázás azonban szinte semmilyen eredménnyel sem járt. Ezzel magyarázható, hogy 1945. január 9-én hajnali 2 óra 45 perckor Sztálin a **11004. számú direktívájával** [18] újabb egyértelmű utasítást adott. Érdemes ezt szó szerint is közölni.

„A Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállásának 11004. sz. direktívája [ogyon] J[akovlevics] Malinovszkijnak és F[jodor] [vanovics] Tolbuhinnak,

a 2. és 3. Ukrán Frontok parancsnokainak

1945. január 9.

02 ó. 45 p.

Azért, hogy a Budapest keleti részén csoportosuló ellenséges csapatok leszakadjanak a város nyugati részében levő csapatrészekről és akadályozva legyen a Duna folyón át vezethető hadműveletük, a Legfelsőbb Főparancsnokág Főhadiszállása megparancsolja:

1. A Dunán átvelő hidakat semmisítsék meg Budapest centrális részén, ehhez vessék be a légierőt és a nehéztüzérséget, biztosítva számára a szükséges

figyelő állásokat és a korrekciós tüzevetést.

2. A hidakra való tüzelést folytatassák a lerombolásuk után is azért, hogy az ellenségnek ne álljon módjában a helyreállításuk.
3. Jelentést a kiadott parancsokról.

A LEGFELSŐBB FŐPARANCSNOKSÁG FŐHADISZÁLLÁSA

J. SZTÁLIN A. ANTONOV[18]

A fent említett parancs a 46. hadsereg tüzérszázadosát már aznap arra sarkallta, hogy alárendeltjeinek a „Szovjetunió Hőse” kitüntetését ígérje be arra az esetre, ha tüzérségi találatokkal sikerül megsemmisíteniük a hidakat. Érdemes idézni az ezzel kapcsolatos [tüzérségi tervet](#) is:

„A rombolás objektumai.

Hidak a DUNA folyón át BUDAPEST városában, 131., 108. és 66. /lásd BUDAPEST város térképét/.

A romboláshoz használandó eszközök.

1. A [109] GABr BM[19] három ütege /203mm/
2. A 9. PABr[20]-tól három üteg /152 mm/

A rombolás időtartama.

'45. 01. 09-től kezdve a teljes lerombolásig.

Lőszer-felhasználás hidanként.

Minden egyes hídra: 203 mm – 60, 152 mm – 90.

A rombolás feltételei:

A hidak lerombolását a tüzelés előírásainak szigorú betartásával kell végrehajtani.

1. Az ütegeket a lerombolandó hidak tengelyében, azzal párhuzamosan kell elhelyezni.
2. A megfigyelő pontot a gyalogság arcvonalánál kell kialakítani, a rombolások megfigyelését biztosítva.
3. A romboló lövéseket a mérési eltérések szerint kell folytatni.
4. A kiinduló adatok előkészítése – teljes.
5. A leadott lövések megfigyelését és a parancsokat regisztrálni kell a lövésnyilvántartóba, amelyet a befejezés után alaposan fel kell dolgozni és be kell terjeszteni a hadtest tüzérfőzsnének.

A hidak helyreállításának megakadályozására elkülönített eszközök.

A hidak helyreállítását megakadályozandó, az éjszakai időszakban a 108. G[árda] [lövész] h[ad]o[sztály] és a 320. L[lövész] h[ad]o[sztály] tüzérségeinek parancsnokai vezényeljenek ki hidanként egy-egy aknavetőt 70 aknagránáttal a 20.00 órától 6.00. óráig történő akadályozásra.

A 108. G[árda] [lövész] h[ad]o[sztály] tüzeljen a 105. és 66. hidakra.

A 320. L[lövész] h[ad]o[sztály] tüzeljen a 131. hídra.

MEGJEJYZÉS: a 3. U[krán] F[ront] Főparancsnokságának rendelkezése alapján minden ütegparancsnok, aki hidat rombol le, fel lesz terjesztve a Szovjetunió Hőse címre.

Szkorikov sz[áza]d[o]s., a 37. L[lövész] Hadtest m[eg]b[izott] tüzérségi törzsfőnöke

Vakszman ór[na]gy., a 37. L. Hadtest tüzérségi törzsfőnökének tanácsadója. [21]

A parancsokat azonnali intézkedések követték. A 16. áttörő tüzérhadosztály Budapest ostromáról készített részletes, fotókkal illusztrált jelentése [m.egyértelművé teszi](#), hogy a sereget a legnagyobb kaliberű lövegeivel tüzelte a Lánchídra, azaz a 66. számú objektumra. A célpont megsemmisítését a 109. nehéz tarackos dandár 20,3 centiméter kaliberű lövegei kapták. Egy lövedék súlya 150 kilogramm volt és 15 kilogramm robbanóanyagot tartalmazott. A hadosztály jelentése szerint január 10–14. között összesen 269 lövést adott le a 66. számú objektumra. Fenn maradt az egyik üteg jelentése, amely szerint a lövéseket 7850 méterről adták le (nagyjából a Hősök tere térségéből). A célzásban a 207. légi megfigyelő ezred volt a 109. nehéz tüzérdandár segítségére. A dandár összefoglalója szerint: „A tüzeléshez a kiinduló adatok teljesek voltak. A tüzelés eredményeként a híd megsérült: észlelve: a nyugati pylon tartóeleme megsérült (5. foto), tölcser a híd nyugati feljéről (4. foto), négy tölcser az alagút bejáratánál, továbbá az alagútnál kilőve három páncélgépkocsi és hat teherautó (6. és 9. fotók) megsérültek a hídfeljárónál lévő épületek (7., 1., 11. fotók). A nyugati parton a hídfeljáró közelében, 200 m-es körben 80 tölcser keletkezett a 203 mm-es kaliberű löszerek felrobbanásától.

A ellenség Pestről Budára visszavonulásakor a híd fel lett robbantva. [22]

Nemcsak a tüzérség támadta a hidakat. Az említett 136. csatarepülő hadosztály kapcsán érdemes megjegyezni, hogy a sereget Il-2 „Sturmovik” gépei[23] két repülőtérről támadták a magyar fővárosban kijelölt célpontokat. A hadosztály parancsnoksága és törzse Kiskunlacházaán volt. A 210. és a 989. csatarepülő ezredék Kiskunháza repülőteréről indultak, a 715. ezred pedig Tökölről indult a bevetésekre. A Budapest központjától való csekély távolság miatt a gépek üzemenyartályait csak félig, vagy addig sem töltötték fel, s így legalább 700 kg tömegű bombatemetni vihetek magukkal. Néhány gépen a fedélzeti fegyverek javadalmazásával is súlyt „spóroltak”. A támadásokra a bombavetőket La-5-ös vadászgépek kísérték. 12 bombázót öt-hat vadász fedezett, de esetenként ezrednyi, 22 bombázó emelkedett a levegőbe, és ezeket legalább 12 vadász kísérte. A [légi- és egyben tüzérségi célpontokról](#) külön lista készült az objektumok ködszámával, sorszámmal, földrajzi adataival és méreteivel.

Az Iljusin bombázók legénységeiből a Budapest kis magasságból hatékonyan bombázni képes, legtapasztaltabb hajózákból hét gépnyi legénység képezte azt a különleges, századnyi erőt, amelyik naponta 5–7 bevetésen is részt vett. A hadosztály iratai szerint a légvédelmi agyuk tüzelőállásaira elsőként a vezérgép csapatot a nagykaliberű fedélzeti gépgyűlvél, és általában 100 m magasan fordult tovább a bombázási célpontja felé. Budapest hídjait nem a „Sturmovikok” bombázták le, igaz, néhány találatuk kárt tett a hidakban. A legtöbb szovjet hadijelentésben gyakran szerepelt a Budapest felett, a felgyújtott épületek miatt kilométer magasan gomolygó füstre, vagy a téli ködös időjárásra való hivatkozás is.

A 131. sz. objektum, azaz a felrobbantott Ferenc József (ma Szabadság) híd

Vágyak és valóság: román légiereő a magyar hidak ellen

Az újabb parancs következtében a hidakat érő támadások megszorodtak. A IX. SS-hegyhadtest 1945. január 13-án két rádióátlárat is küldött a hidak bombázása miatt. Az elsõben arról számoltak be, hogy 12-e óta feltûnõen sok ellenséges gép támadja a hidakat, amelyek közül a Horthy Miklós híd õt, a Ferenc József hid egy találatot kapott. A másodikban pedig arról tudósítottak, hogy a hidakat 12-e óta szovjet felségjelzésû Ju–87-es és Ju–88-as gépek is támadják.[24] Szovjet felségjelzésû német gépekét a IX. SS-Hegyhadtest 1945. január 15-i távirata is említett.[25] Román forrásokból tudjuk, hogy január 13-án a 2. román felderítõ- és bombázószázad négy Ju-88-A.4 bombázógépe a Lánchidat, a 8. csata- és bombázóosztály négy Ju–87-D-5 bombázója pedig az Erzsébet hidat támadta. A román történeírás szerint ezek a támadások a hidak lerombolásához vezettek, miközben a kérdésses alakulatok jelentéseibõl ennek ellenkezõje derül ki.[26]

Érdeemes idézni, ahogyan a kommunista román történelrás hírdromból mítosz kreált, már csak azért is, mert a román háborús diskurzusban ezek a „hóstelek” máig elõbukkannak [27] Egy 1966-ban megjelent monográfia szerint: „1945. január 13-a délután a [román] nehéz- és zuhanóbombázók felszálltak. […] Mielõtt a légvédelmi útegeknek idejük lett volna tüzet nyitni, a zuhanóbombázók [Junkers Ju 87D Stuka] hadialakzatot vetek fel, majd zuhanni kezdtek az 1. számú cél [az északi híd] felé, amelyre matematikai pontossággal oldották ki bombaterhüket. A célpontot négy bomba telibe találta. Ugyanabban az idõben a nehézbombázók [Junkers Ju 88A] a 2. célpont [a déli híd] térségébe érve kioldották bombaterhüket, amelybõl két bomba telibe taláta a célpontot. […] A szovjet 5. Légihadsereg parancsnoka és vezérkari fõnöke hivatalos köszönetet küldött a bevetésben résztvevõ román repülõ személyzeteknek a két célpont eltalálásáért. A [román] Légihadtest parancsnoka az 1945. január 20-án kelt 8. számú napiparancsban méltatta a román repülõk haditettét: »csodálatra méltó bátorsággal, határtalan nyugalmmal, az ellenséges légvédelmi tûz, illetve a vadászelhárítás [ílyen egyáltalán nem volt a térségben – U. K.] figyelmen kívül hagyásával, matematikai pontossággal bombázták a kijelölt célpontokat.« ”[28]

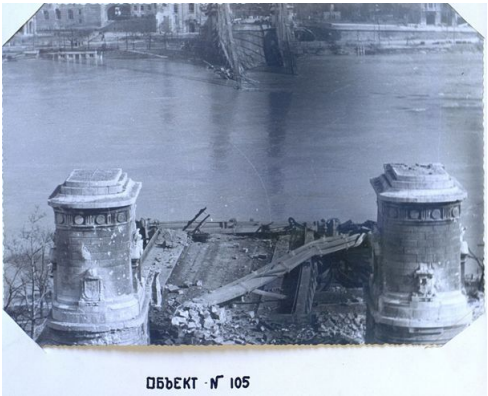
A hírdromolás legendája 1990 után nemhogy háttérbe szorult volna, hanem egyenesen új erõre kapott. A román légierõ történetét bemutató weboldal szerint négy 500 kilogrammos bombával semmisítették meg az Erzsébet hidat, egy motorprobléma miatt csak késõbb startoló gép pedig az Árpád hidat pusztította el.[29] A történet szépséghibája, hogy az Árpád hidat csak 1950-ben adták át a forgalomnak. Az építkezések ugyan már 1943-ban megindultak, de a munkálatok messze voltak attól, hogy a hidat átkelésre lehessen használni. Csak a pillérek és a feljárók készültek el. A budapesti hidak román légierõ által történõ rombolása példa azokra a „párhuzamos valóságokra”, amelyeknek a tényekhez semmi közük sincs, de van rájuk igény.

A hidak pusztulása

Sajnos a hidakat nem csak a román gépek támadták. A szemtanúk gyakorlatilag folyamatos támadásokról számoltak be, amelyeket azonban döntően II–2 típusú csatarepülõk hajtottak végre.

Január 16-án este 22.15-kor a IX. SS-Hegyhadtest már azt táviratozta, hogy a Ferenc József hidat bomba-telitalátal megsemmisítette.[30] A támadások már korábban átlukasztották a híd pályasétét, de az áthaladást nem tették lehetelenné. A híd megsemmisítése azért következett be, mert egy aknátalát – tehát nem a repülõbombák – berobbantotta a hídra szerelt robbantótöltet is.

Amennyiben csak a 136. csatarepülõ hadosztály hadinaplójára hagyatkoznánk, akkor azt is hihetnénk, hogy a parancsot sikerrel végrehajtották. A hidak bombázása kapcsán az szerepel, hogy a bombázások idején a budapesti hidakon sikerült az átkelést leállítani és „súlyos károkat” is okoztak, de a január 11-tõl (Sztálin említett parancsa nyomán) indított különleges hídpusztító akció külön e feladatra kijelölt csapatait dicsérve sem írják azt, hogy bármely hidat lebombázták volna. Dacára mindennek, a végso értékelésben mégis az szerepel, hogy a kitûzött feladatokat maradéktalanul megoldották. .

A 105. sz. objektum – ami az Erzsébet hídból megmaradt

Mindehhez képest a pesti oldal német védõinek messze túlnyomó többsége viszonylag rendezetten vissza tudott vonulni Budára. Csak a magyar csapatok maradtak tömegesen a pesti oldalon, de õk sem azért, mert a hidak járhatatlanok lettek volna. Az természetesen igaz, hogy 1945. január 16–18. között a még álló Lánchíd és Erzsébet híd minden addiginál nagyobb légi- és tüzérségi támadás-sorozat szenedett el. A IX. SS-hegyhadtest 1945. január 11-i jelentése szerint az Erzsébet hid 60%-a sérült meg – mindezt azonban némi forráskritikával kell fogadnunk annak ismeretében, hogy Pfeffer-Wildenbruch jelentéseinek jelentõs részében jóval rosszabbnak állította be saját helyzetét a valóságosnál.[31] A 66. páncélgéranos ezred parancsnoka, Georg-Wilhelm Schõning órnagy páncélgépkocsiain át tudott jutni az Erzsébet híd, igaz, minden bizonnyal kerülgetnie kellett a pályatest telitalálatait.[32] A 10. gyaloghadosztály hadinaplója utal arra, hogy az Erzsébet hidat január 18. reggel három óra elõtt egy idõgép nem lehetett használni, mert javítás alatt állt.[33] Ezek szerint voltak olyan utászok, akik a folyamatos tüzérségi tûz alatt is megkísérelték az átkeiõhelyek rendezehozatalát. Veszteségeikról sajnos nincsenek adatok, azt azonban tudjuk, hogy a német 127. hadsereg közvetlen utászandár két Budapesten bevettett zászlóaljából csak elütõként 336 fõt tartottak nyilván (a halottak száma sajnos ismeretlen). Elkepezhetjük azok túlélési esélyeit, akik a hidakról sebesülten vagy anélkül a zafjú Dunába zuhantak.

Az azonban nagyon furcsa, hogy a szovjet légierõ és nehéztüzérség több mint egy hét alatt sem volt képes végrehajtani a hidak megsemmisítésére vonatkozó parancsot. A légierõ esetében a sikertelenség bizonyos mértékben magyarázható azzal, hogy a magyar légvédelem Bofors-gépgyûjének hatékonysága miatt maradtak sikertelenek (mindegyik hidat több légvédelmi gépgágyú védte), de a nehéztüzérség mûködését a védõk egyáltalán nem tudták volna zavarni. 1945 közepén a német-magyar védõk nehézfegyverzétük zömét már nem is tudták használni a lőszerhiány miatt. Ez azt jelenti, hogy a szovjet nehéztüzérség akár 300–500 méterrel az elsõ vonal mögé is települhetett volna – magyarán január 15-én már a Boráros térrõl lõhette volna a két megmaradt Duna-hidat. Ez egyvonalú becslés szerint sem jelentett volna a célpontoktól két–három kilométernél nagyobb távolságot, miközben a szovjet nehéztüzérség hatósugara 15 kilométer felett volt, és a lövegek szárása nem volt 20–50 méternél több. Cél szempontjából a hidak minden további nélkül megfeleltethetõek egy modern csatahajónak, hiszen hosszuk 300–400 méter, szélességük 30 méter volt. A tengeri útközetekben ekkora célokat annak dacára is el tudott találni a tüzérség, hogy mind a célpont, mind a tüzelõ hajóagyúk folyamatos mozgásban voltak.

Ebben az idõszakban már a szovjet 120 milliméteres aknavetõk 5,7 kilométeres hatótávolsága is elérte a hidakat. Ráadásul attól sem kellett ekkor már tartani, hogy a pesti oldalon a védõk nagyobb szabású ellenlõkéseket kísérlelnek meg – erre a visszavonulás végso stádiumában már semmilyen lehetõségük sem volt. Ahhoz képest, hogy a cári tüzérség technikai színvonalát a kortársak igencsak magasra becsülték, különösen meglepõ, hogy a szovjet tüzérségnek csak egy hid lerombolása sikerült, de az is valójában áttélesen, mert a találat nem a hidat semmisítette meg, hanem „csak” a robbantótöltet indította be. Ellenvétségként felhozható volna, hogy a német légierõ és tüzérség sem tudta megsemmisíteni a Rajnán átívelõ remageni hidat, holott ehhez fontos érdeke fûzõdött, és ezért minden rendelkezésre álló eszközt bevettett. A remageni hid azonban a Duna-hidaknál jóval vékonyabb vasúti híd volt, és a német tüzérség, illetve légierõ 1945 márciusában egyáltalán nem rendelkezett azokkal a lehetõségeekkel, mint amelyekkel a szovjet.

Az alábbiakban összefoglaljuk a hidak megsemmisülésének kronológiáját:

Margit híd – 1944. november 4. (Csak a Margit-sziget és Pest közötti szakasz).

Déli Vasúti Összekötõhíd – 1944. december 31.[34]

Északi Vasúti Összekötõhíd – 1944. december 27–29 között három szakaszban [35]

Horthy Miklós híd – ma Petõfi híd – 1944. január 14., 15-én délben.[36]

Ferenc József híd (ma Szabadság híd) – 1945. január 16.

Erzsébet híd – 1945. január 18., reggel hét óra.

Lánchíd – 1945. január 18. A IX. SS-hegyhadtest és a 10. gyaloghadosztály jelentése, illetve hadinaplója szerint a hidat reggel hét órakor.[37] Wilhelm Schõning szerint viszont sötétedés után[38] robbantották csak fel. Tátray Norbert zászlós, aki légvédelmi gépgágyús felszakszázával (egy Bofors gépgágyú) a Lánchíd mellett, az akkori Ferenc József téren (ma Szechenyi István téren) volt állásban, egy figyelõ jelentése szerint a hid felrobbanását 1945. február 9-én kelt jelentésében színtán reggelre tette. Schõning verzióját nem tudjuk teljesen kijáznri, mivel a 10. gyaloghadosztály hadinaplóját jelentõs részben a IX. SS-hegyhadtesttõl kapott adatok alapján vezették, utóbbi jelentése pedig bizonyítottan pontatlanok. Schõningnek az 1960-as évek elején írt kéziratában az szerepel, hogy: „reggel 6 és 7 óra között az utolsó harcso része átvonulása után a 66/11. zászlóalj és az ezred vezetési törzs átmev az Erzsébet hídon, amelyet az utána nyomuló ellenség a Kossuth Lajos utcából már tûz alá vesz, és amelynek útszakaszát tüzérségi lövegek és repülõbombák több helyütt átszakították. Közvetlenül ez után, kb. reggel hétkor az ezredparancsnok [azaz Schõning] lövészpáncélosa mint utolsó jármû átérézése után az Erzsébet hidat a hadtesti utászok felrobbantják. A balszámnyról a megmaradt harcokcsik nagy nehezen az utolsó keleti oldalra vezetõ hídon, a Lánchidon jutnak át, amelynek felrobbantása csak este történik meg.”[39]

Margit híd budai oldal – 1945. január 29.

Érdeemes elgondolkodni az elsõnek idézett sztálini parancs azon részén, amely szerint a Duna hídjainak megsemmisítését a tartószerkezetek összeroskadása után is folytathniuk kellett (volna) a szovjet erõknek. Nehogy – írta Sztálin – az ellenség újáépíthesse azokat. A szovjet diktátor minden jel szerint messze túlbecsülte a védõsereg lehetõségeit, nem beszélve arról, hogy az újjáépítés megakadályozásához a tüzérségi zavarótûz is teljesen elegendõ lett volna. Amennyiben a parancsát teljesíteni tudják, akkor a Duna-hidaknak még a pillérei is elpusztulnak, és ebben az esetben helyreállításuk egy-két éven belül nem lett volna lehetséges. A magyar fõváros hatalmas szerencséje, hogy sem a szovjet tüzérség, sem a szovjet légierõ nem állt a helyzet magaslátán. A hidak közül a Déli Vasúti Híd és a Szabadság híd esetében már 1945. március 14-én, illetve áprilisban pontonhidat tudtak építeni a szovjet utászok, éppen a megmaradt pillérek miatt. Ugyancsak ezért volt lehetséges a Lánchíd és a Margit híd viszonylag gyors rekonstruálása.

Ezek az apró jelzések, üzenetek teszik érthetõvé, hogy miféle gondolati rendszerrel készült egykor a szovjet állam vezetője Jaltába, a Kelet-Közép-Európa nemzeteinek sorsát eldöntõ nagyhatalmi megbeszélésre. A 11.004. sz. direktíva szövege ugyan elsõ látásra nem egy távolokban építkezõ személyiség arcáét rajzolná elénk (hiszen olyan mûtárgyak porig rombolását rendelte el, amelyekre nem sokkal késõbb épp neki volt már szüksége), azonban Sztálin az „*anol fûrészelnek, ott a forgács is hullik*” elv alapján saját hazájában ennél nagyobb áldozatokat sem tartott túl drágának, elég ha csak a gabonaexport miatt bekövetkezett 1932 utáni, több millió áldozatot követelõ éhínségre gondolunk.

A hidak rombolásának már-már tragikomikus epizódja, hogy Pfeffer-Wildenbruchot a szovjet kihallgatói ezért is felelõsségre vonták. Az SS-tábornok nem replikázott azzal, hogy csak ugyanazt tette, mint korábban a szovjet hadvezetés, hanem csak ennyit mondott: „*A hidak és a történelmi emlékek felrobbantását Budapesten Pfeffer a háborús szükséglet igényének tekinti. A budapesti hidakat volcsóságoknak» mondja, amelyek közül a legdrágább 12 000 000.- pengõbe kerül,[40] és ezeket könnyû helyreállítani. A felelõsséget 4,5 hídért vállalja magára, mivel az Északi Vasúti Hidat az amerikaiak bombázták le, a Ferenc József híd attól robbant fel, hogy orosz akna csapódott a robbantó szerkezetbe, a Margit híd fele pedig a magyarok óvatlansága miatt robbant fel.*”[41]

Ahogyan már említettük, a Vörös Hadsereg Budapest térségében elég hamar gondoskodott a hidak pótlásáról. Már az ostrom alatt mûködtek átkeiõk. Egy 1945 elején kelt, dátum nélküli irat szerint a szovjet utászok Vác és a Csepel-sziget között 1945. január 23. és 1945. február 8. között összesen kilenc gózkomport, illetve hadihidat állítottak üzembe. Budapest közigazgatási határain belül Csepel–Pest és Újpest–Buda között két, egyenként harminc tonnás hadihíd, Csepel–Budafok között pedig egy gózkomp mûködött.[42] Az ostrom után további szükséghidak épültek. Elõször a Margit híd helyettesítésére a Margit-szigeten keresztül egy cölöpjármõkon nyugvó szovjet hádi híd épült meg, amelynek egyik hidfõje a Radnõti Miklós (akkor Sziget) utca torkolatánál, a másik az Árpád fejedelem útjánál helyezkedett el. Ezt 1945. március 17-én helyezték üzembe, de a következõ év január 11-én a Duna jégárja elpusztította. 1946 májusától a helyén épült meg egy fél-állandó jellegû pontonhíd, melyet a „*nagy testvérerõf*” azaz az elpusztult Margit hídról elnevezve *Mancinak* becézett a pesti köznyelv.

Budapest rombolása

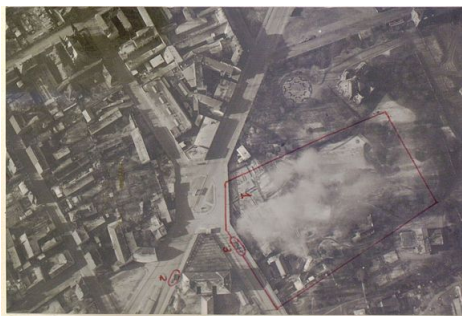
1945 után a kommunista propaganda azt terjesztette, hogy Sztálin az állítólagos nagylelkûsége miatt eltekintett attól, hogy nehéztüzérséggel lövesse a várost. A Budapest ostromáról készült szovjet filmhíradó, amit mind a magyar, mind a szovjet lakosság láthatott, ehhez képest meglehõs részletességgel mutatta be a szovjet nehéztüzérség aktivitását. Ennek fényében különösen érdekes, hogy az említett sztálini „nagylelkûség” akár csak egy ember számára is hihetõ lehetett. Magyarországon az a legenda feltehetően néhány megrõgzött kommunista politikuson kívül senkit sem hatott meg, ezzel szemben a mai Oroszországban még a történelem iránt érdeklõdõ és az országot jól ismerõ laikusok és diplomaták is úgy vélik tudni, hogy a magyar fõvárost nem lõtte nehéztüzérség.

2.1.45г. 91 ш.р.п. л-т Мучник. г. БУДАПЕШТ. Н-500 м.
1/ ПОЖАР, ГОРЯТ 5 ЗДАНИЙ. 2/3 АВТОМАШИНЫ

Budapest 500 m magasságból, 5 épület lángokban, bejelölve 3 autó. A felvételt Mucsnyik hadnagy készítette a 91. csatarepülő ezred bevetésekor, 1945. január 2-án

Az már az eddigiekből is kiderülhetett az olvasó számára, hogy a hidakat igenis lőtte a nehéztűzesség. A precíz hadnaplók jóvoltából azt is tudni lehet, hogy Budapest ostroma során szovjet részről csak az 1945. január 20–február 13. közötti időszakban összesen 400 vagonnyi lőszeret használtak fel. Ebből 60 746 lövedék ment a nehéztűzesség számlájára, a legnagyobb kalibert jelentő 20,3 centiméteres nehéz tábortarack lőszeréből 3418 darabot használtak el.[43] Csak a 109. nehéz tüzérandár 2125 db 203 milliméteres gránátot lőtt ki a magyar fővárosra 1944. december 26. és 1945. február 13. között. Budapestet a hadosztályok tüzérégen túlmenően az 5. 7. és 16. áttörő tüzérhadosztály támadta. Mindegyikük igen jelentős mennyiségű nehéztűzességgel rendelkezett. A Budapestet támadó szovjet tüzérségi erők 1945. február 1-én is még 784 löveggel és 520 aknavetővel rendelkeztek, és a tüzérség jelentős része 122 milliméter, illetve annál nagyobb űrméretű, azaz nehéztűzesség volt.[44]

2.1.45г. 91 ш.р.п. л-т Мучник. г. БУДАПЕШТ. Н-500 м.
1/ ПОЖАР, ГОРЯТ 5 ЗДАНИЙ. 2/3 АВТОМАШИНЫ

Budapest 600 m magasságból, égő gyárépület, bejelölve 15 autó. A felvételt Veretyennyikov hadnagy készítette a 92. gárda csatarepülő ezred bevetésekor, 1945. január 2-án

Azt a kérdést, hogy a szovjet hadsereg mennyire kímélte meg Budapestet a város ostroma során, nem könnyű eldönteni. Amennyiben csak azt emelnénk ki, hogy mi az, amit lerombolhattak volna, de nem bontoltak le, akkor a város ostroma előadható lehetne úgy is, mintha egyfajta precíziós műveletre került volna sor. Hiszen technikailag akár egész Budapestet a földdel teheték volna egyenlővé, amennyiben ez lett volna a háborúban a legfontosabb céljuk. Tagadhatatlan ráadásul, hogy a szovjet tüzérség a város történelmi épületeit (pl. a Királyi Vár, a Mátyás-templom, az Országház, stb.) nem lőtte nehéztűzességgel, igaz, a védők sem adtak erre okot.

„У входа во дворец Хорти“

ОБЪЕКТ № 100

U vhoda vo dvorec Horthy – 100. sz.objektum – a Budai vár bejáratánál

2.1.45г. 451 ш.а.к.п.п. 5 Ил-2, л-т Горин. ПОЖАР.

Égő háztömb. Gorin hadnagy légifotója az 5. csatarepülő légiezred egyik Il-2-es Sturmovik gépéről 1945. január 2-án

A légifelvételek féltérhetetlenül mutatják, hogy míg a pesti Belváros házainak jelentős részén még a tetőzet is megmaradt, addig a budai oldalon csak romhalmaz látható. Ez az itt folyó helységgharcból, a szovjet tüzérség és légiő főlényéből és az ostrom elhúzódsásából következett. Azt, hogy ennek során a szovjet tüzeinek még saját szempontjaik szerint sem jártak el a „jó gazda gondosságával”, egy igen csak érdekes dokumentummal tudjuk bizonyítani. 1945. február 8-án a szovjet haderő „budapesti csoport”-jának tüzérségi parancsnoka, Vorobjov gárdaezredes és Vovk gárdaörnagy, tüzérségi törzsparancsnok az alábbi, 015. sz. parancsot adta ki „felvételek nélküli végrehajtás” elrendelésével.

Есзтер улица, а Стурмовик csatarepülők által véghezvitt rombolás

„Az utóbbi időben jelentős mértékben, céltalanul nagy mennyiségű, nagykaliberű löszer felhasználása történt^[10]. Gyakran a nagykaliberű löszerrel végrehajtott tüzelés fedett lőállásokból nem megfigyelt célpontokra és korlátozott látási viszonyok (kód) közepette történik, s ez felesleges löszer-felhasználást okoz.

A nagykaliberű (203 mm, 152 mm PG, 152 mm 9/30 és 122 mm) löszer korlátozott mennyisége miatt, továbbá amiatt, hogy a közeli jövőben ezek leszállítása elmarad

FAB-100-as légibomba-talitalát egy ellenséges megerősített álláson a Gróf Tisza István utcában

MEGPARANCSOLOM:

1. A céljelölés nélküli tüzelés kategorikus megtiltását.

Minden olyan célpontot, amelynek megsemmisítéséhez vagy lerombolásához nagykaliberű löszer szükséges, kizárólag közvetlen irányzású löveggel löjjenek – minimális mennyiségű löszer felhasználásával.

2. A fedett lőállásokból történő tüzelést meg kell tiltani a nagyobb lakott településeken folyó harcoknál és azokban a csekély határfokú esetekben, amelyekben a célponti lőállások nagyobb részben kőépületekben vannak.
3. A nagy teljesítményű (203 mm) tűzérségi tüzelés külön rendelkezésig nem indítható.
4. Jelen utasítás megismertetendő a teljes tisztái állománnyal az ütegparancsnokig és a lövész alakulatoknál a zászlóalj parancsnokig.

Az átvétel igazolandó, a végrehajtásról jelentést.^[45]

Budapest ostromának hatalmas szerencséje, hogy ezek szerint még a szovjet löszerkészlet sem volt korlátlan. Mindez a német ellentámadásokkal függött össze, amelyek a szovjet kapacitások igen jelentős részét lefoglalták, és a már nem annyira fontosnak tekintett ostromtűzérség utánpótlási szempontból hátrább sorolódott. Elképzelni is rossz, hogy mi történt volna akkor, ha relatív löszერიhiány helyett a szovjet tűzérség korlátlan lehetőségeket kapott volna. A 109. nehéz tüzér dandár naplója szerint^[11] (58. oldal) az utolsó bevetésük Budapesten február 12-én volt. Éjjel és a nap folyamán a dandár nehéz lövegei 45 lövést adtak le az ellenséges előerő gyülekező pontjaira a Margit körül és Csalogány utca sarka; Baththyányi utca első épülete és Margit körül–Ganz utcai sarok tömbökre, valamint a Királyi palota környékére – ahol ekkor már semmilyen ellenállás nem volt. Ezt követően hallgattak csak el a nehézfegyverek.

[1] Tóth László: Magyarország közújtáinak története. KHM, Bp., 1995, 131.

[2] Tanulmányunk jelentős részben az orosz központi katonai levéltár (Центральный архив Министерства обороны Российской Федерации, továbbiakban CAMO) anyagaira támaszkodik. A kutatót anyag az interneten is elérhető, a rendkívül hosszú linkek megadása helyett azonban a továbbiakban az eredeti fond (f.), opisz = állag (op.), gyelo = csomó(k)tet (d.) jelzeteket adjuk meg magyar átirásban. Az itt idézett irat forrása CAMO, 240. f., 2779. op., 1916. d., a 2. Ukrán Front jegyzőkönyve Pfeffer-Wildenbruch tábornok kihallgatásáról.

[3] A CAMO 500-as fondja tartalmazza a zsákmányolt hadművelési iratokat, amelyek jelentős része német eredetű. Ezeket az interneten a Germandocsinussia weboldalon tették közzé. A továbbiakban ezen iratokat Germandocsinussia forrásmegjelöléssel és a pontos levéltári jelzettel szerepeltetjük. Az itt idézett irat lelőhelye 500. f., 12472. op., 380. kötet, 0027. sz. irat, mellékletek a 6. német hadsereg hadinaplójához.

[4] Az egységet 1944. november folyamán a 127. hadsereg közvetlen utászdandár II. zászlóaljává számozták át.

[5] Arnulf Frank (1917. 12. 22. – ?): tartalékos tiszt, 1944. május 15-én súlyosan megsebesült, 1945 után több éven át Budapesten eltűntként tartották nyilván, 1991-ben az NSZK-ban él.

[6] Wilhelm Bargemann (1919. 10. 03. – ?): a háborúban háromszor sebesült, utolsó levelét Budapestről 1944. december 20-án küldte el, harmadik személy információja szerint a kitérés után hadifogságban még látták.

[7] Josef Berchtenbreiter (1917. 05. 09. – ?): tartalékos tiszt, 1943-an súlyosan sebesült, az ostrom végén eltűnt.

[8] Helmut Posenauer (1924. 07. 21. – ?): a 651. utász zászlóalj segédtszije, az ostrom során eltűnt.

[9] Thomas Lutsch: *Krieg und Gefangenschaft. Erinnerungen an den zweiten Weltkrieg und die Gefangenschaft im Kaukasus*. Unna [2010], Friedrichsborn, 34–35. A dél-erdélyi Lutsch a zenekar részűvősa volt.

[10] Germandocsinussia, 500. f., 370. kötet, 6. sz. dokumentum (a Fretter-Pico hadseregcsoport utasításai és parancsai).

[11] Feltehetően a Brückenbau-Kolonnen Staffel 927 (Albert Merker őrnagy).

[12] Germandocsinussia, 500. f., 12472. d., 380. kötet, 0027. sz. irat (a német 6. hadsereg hadinaplójának mellékletei).

[13] Germandocsinussia, 500. f., 12472. d., 410. kötet, 0355. sz. irat (a német 6. hadsereg la osztály hadművelési naplója, C rész).

[14] Germandocsinussia, 500. f., 12472. d., 410. kötet, 0313. sz. irat (a német 6. hadsereg la osztály hadművelési naplója, C rész). Az irat szerint ekkor a hidrobantásért a 78. vasúti utász század volt felelős.

[15] Germandocsinussia, 500. f., 12472. d., 410. kötet, 0355. sz. irat (a német 6. hadsereg la osztály hadművelési naplója, C rész).

[16] A sztavka 220.286-os parancsára lásd CAMO, 148a. f., 3763. op., 167. d., 139. sz.

[17] CAMO, 20174 f., 1. op., 36. d., 68. o. A dokumentumok keletkezési ideje: 1945. január 1–31. között. Készítette: a 136. csatarepülő ezred, Suszter ezredes és Tymofejev őrnagy.

[18] Russzkij arhiv: Velikaja Otyecsesztvennaja. SztaVka V GK. Dokumenti i matyeriali. 1944–1945 g. Tyerra, Moszkva, 1999, t. 16 (5–4). 190.

[19] Nagy hatótávolságú nehéz tarackos tüzérdandár.

[20] Tarackos tüzérdandár.

[21] CAMO, 1633. f., 1. op., 76. d., a 46. hadsereg tüzérparancsnokának terve a 108., 66. és 131. objektum megsemmisítésére.

[22] CAMO, 9638. f., 1. op., 59. d., a 16. áttörő tüzérhadosztály harctudósítása.

[23] Az II-rövidítés Iljusin tervezőmérnök nevének rövidítése, a jelző pedig a csatarepülő-alkalmazásra utal.

[24] Germandocsinussia, 500. f., 12472. d., 387. kötet, 106., 107. sz. irat (a német 6. hadsereg la osztályának iratai, C rész).

[25] Germandocsinussia, 500. f., 12472. d., 410. kötet, 0347. sz. irat (a német 6. hadsereg la osztály hadművelési naplója, C rész)

[26] BERNÁD DÉNES: A román VII. hadtest részvétele Budapest ostromában. In *Az elsodort város. Emlékkötet a Budapestért folytatott harcok 60. évfordulójára*. Szerk. MARKÓ György. PolgART, Bp., 2005, 71. (Bernád az érintett román egységek hadinaplóit is átnézte.)

[27] Például az *Adevărul* című országos lap 2015. november 23-i száma, amelyben Iulian Buniță írt cikket a Budapest hídait megsemmisítő román hősökről, vagy Cornel Marandiu (*Cavalerii bimotorelor de asalt* [A kétmotoros csatagépek lovagjai]. Editura Modelism, București, 2000, 369., 370. o.), aki még azt is tudni véli, hogy a hidak megsemmisítéséről fényképek is készültek.

[28] Ion Guțu et al.: *Aripi românești. Contribuții la istoricul aeronauticii*. (Román szárnyak. Adalékok a repülés történetéhez.) Editura Militară, București, 1966, 192–193. A szöveg fellelééséért és lefordításáért Bernád Dénesnek mondunk köszönetet.

[29] <https://www.rumaniamilitary.ro/aviatia-militara-in-al-doilea-razboi-mondial-suedia-vs-romania-partea-a-ii-a>^[12]

[30] Germandocsinrussia, 500. f., 12472. d., 410. kötet, 0372. sz. irat (a német 6. hadsereg la osztály hadműveleti naplója C rész).

[31] Lásd Germandocsinrussia, 500. f., 12472. d., 410. kötet, 0272. sz. irat (a német 6. hadsereg la osztály hadműveleti naplója, C rész), illetve Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg, Kriegstagebuch IX. SS-Gebirgs-Armee Korps. 161. o. Eintrag 11. 1. 1945. Franz-Josef und Elisabethbrücke durch Bombentreffer erheblich beschädigt. Az elsőnek említett hadnaplóban szerepel a IX. SS-hegyihadtest 1945. január 8-i távirata is, amelyben azt jelentik, hogy a védősereg tartalékai csak két napi harctevékenységre elegendőek, lásd 0186. sz. irat.

[32] Wilhelm Schöning kézírata, a szerző birtokában.

[33] Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeli Intézet és Múzeum Hadtörténeli Levéltár (továbbiakban: HL), 10. gyaloghadosztály hadnaplója, 113. o.

[34] A híd felrobbantásának dátumát saját monográfiám (*Budapest ostroma*) is tévesen, december 28-ával adja meg. A Dél Hadseregcsoport ezzel szemben csak 1945 január 1-én jelentette a híd előző nap történt felrobbantását. Lásd *Erőd a Duna mentén. A Budapestért 1944–45-ben folytatott harcok katonai iratai a Hadtörténelmi Levéltárban*. Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta Számvéber Norbert levéltáros. Peti Real Könyvkiadó, Budapest, 1999, 93. o. A IX. SS-hegyihadtest egy másik táviratban viszont a híd felrobbantásának dátumát december 29-ben adta meg.

[35] Germandocsinrussia, 500. f., 12472. d., 410. kötet, 0067. sz. dokumentum (IX. SS-Hegyhadttest távirata, 1945. január 3.).

[36] Germandocsinrussia, 500. f., 12472. d., 410. kötet, 0354. sz. irat.

[37] HL, 10. gyaloghadosztály hadnapló, 114. o..

[38] Wilhelm Schöning kézírata, a szerző birtokában.

[39] Wilhelm Schöning kézírata, a szerző birtokában

[40] Érdekes, hogy Pfeiffer-Wildenbruch majdnem pontosan ismerte a hidak 1937-es árszínvonalon megállapított értékét, de pedantériája arra már nem terjedt ki, hogy az összeget a pengő azóta történt inflációjával (ami meghaladta a 300%-ot) felszorozza.

[41] CAMO, 240. f., 2779. op., 1916. d. Pfeiffer-Wildenbruch kihallgatási jegyzőkönyve. A szöveget magyarul ettől minimálisan eltérő fordításban Mihályi Balázs tette közzé: MIHÁLYI BALÁZS–TÓTH GÁBOR–TULOK PÉTER: *A Várnegyed ostroma*. Buda, 1944–45. Litea, Bp., 2018, 435–436.

[42] CAMO, 240. f., 2779. op., 1906. II., 25. szám, a 2. Ukrán Front utászparancsnokának kimutatása a dunai átkelőkről.

[43] A CAMO, 240. f., 2779. op., 1921. d., 26–27. számú irat (tudósítás a [2. Ukrán Front] tüzérségének csoportosításáról és akciójáról 1944. december 26–1945. február 12. között) ennél nem sokkal nagyobb mennyiséget ad meg a teljes bekerítésre számított löszerezhasználat tekintetében. Átnézve az egyes alárendelt alakulatok löszerezhasználatát az a véleményünk, hogy az ott közölt adatok egyáltalán nem tekinthetők teljesnek. Példa erre a nehéztüzérségi löszerezhasználat. A január 20-ai kezdődő statisztika szerint ebből 3418 fogott volna összesen, míg a december 26-ai kezdődő statisztika 3559 darabot említ. Ehhez képest csak a 109. nehéz tüzér dandár 23 lövege 2125 ilyen gránátot lőtt ki a december 26-ától számított időszak alatt, és az ostromlók összesen 69 ilyen űrméretű löveggel rendelkeztek 1945. január 31-én (korábban feltehetően még többel).

[44] Uo. 10. o.

[45] A Budapesti csoport tüzérparancsnokának utasítása, CAMO, 9865. f., 0000001. op., 0019. d.

Címkék:

[Budapesti](#) ^[13]

[ostrom](#) ^[14]

[híd](#) ^[15]

[robbantás](#) ^[16]

[II. világháború](#) ^[17]

Kiadás: 19. évfolyam (2019) 1. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/budapest-hidjai-a-varos-ostromaban>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/budapest-hidjai-a-varos-ostromaban>

[2] <http://archivnet.hu/az-1944-december-26-22-ora-10-perkor-kiadott-parancs>

[3] <http://archivnet.hu/136-csatarepulo-hadosztalyanak-kiadott-parancs-2b-pontja>

[4] <http://archivnet.hu/sites/default/files/csatolmany/281.pdf>

[5] <http://archivnet.hu/tuzersegi-terv>

[6] <http://archivnet.hu/jelentes>

[7] https://cdn.pamyat-naroda.ru/images/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%80%D1%87%D0%B0_005_%D0%9A%D0%9F097%D0%A0-%D0%A121_%D0%B6%D0%B1%D0%B4/9638-000001-0059/0000110.jpg

[8] <http://archivnet.hu/regi-es-egyben-tuzersegi-csopontok>

[9] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/0014felrobbantottfjid_felulrol_1.jpg

[10] <http://archivnet.hu/nagykaliberu-loszer>

[11] <https://pamyat-naroda.ru/documents/view?id=132949315&backurl=q%3C%D0%96%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB%20%D0%B1%D0%BE%D0%B5%D0%B2%D1%8B%D1%85%20%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20109%20%D0%B3%D0%B0%D0%B1%D1%80%20%D0%91%D0%>

[12] <https://www.rumaniamilitary.ro/aviatia-militara-in-al-dollea-razboi-mondial-suedia-vs-romania-partea-a-iii-a>

[13] <https://www.archivnet.hu/cimkek/budapest>

[14] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ostrom>

[15] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hid>

[16] <https://www.archivnet.hu/cimkek/robbantás>

[17] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ii-vilagaboru>